

Hemşirelik Yüksek Okulu öğrencilerinin intörn eğitim programından beklentileri ile program sonunda kazanım ve önerilerinin değerlendirilmesi

Nuran Tosun (*), Fahriye Oflaz (**), Aygül Akyüz (***), Tülay Kaya (****), Ayla Yava (*****), Dilek Yıldız (*****), Nalan Akbayrak (*****)

ÖZET

Bu araştırma GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda 2006-2007 eğitim-öğretim yılında ilk kez uygulanan intörn eğitim programının öncesinde öğrencilerin programdan beklentilerini ortaya koymak ve program sonundaki kazanım ve önerilerini değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı bir çalışma olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini intörn eğitim programına alınan 116 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında kullanılan anket formları, intörn eğitim programının amaç ve hedefleri göz önünde bulundurularak araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve gerekli açıklamalar yapılarak intörn programının öncesinde ve sonrasında öğrencilere uygulanmıştır. Sonuç olarak, GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda ilk kez uygulanmış olan intörn eğitim programının öğrencilerin mesleki yeterliklerinin artmasını sağladığı, kendilerini daha yeterli, güvenli ve mesleğe hazır hissetmelerine yardımcı olduğu ve öğrenciler açısından hedeflenen amaçlarına ulaştığı belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: *Hemşire, intörn eğitim programı, öğrenci*

SUMMARY

Evaluation of the expectations of nursing school students from the intern education program and of their acquisitions and suggestions at the end of the program

This study was planned as a descriptive study to determine the expectations of nursing students from the intern education program before starting the program and to evaluate their acquisitions and suggestions at the end of program, which has initially been introduced during the 2006-2007 season. The population of the study was 116 senior students included in the intern education program. The survey forms used in collecting data were developed by the researchers considering the objectives and intentions of the intern education program, and were applied to the students before and after the intern program making necessary explanations. In conclusion the intern education program which was first introduced in the Nursing High School of Gulhane Military Medical Academy provided an increase in the professional capabilities of the students, supported the students in feeling themselves more sufficient and ready for their job with a higher self-esteem, and reached the goals determined for the students.

Key words: *Nurse, intern education program, student*

Giriş

Klinik öğretim, hemşirelik eğitiminin bütüncü ve en önemli parçalarından birisidir. Klinik deneyim öğrencilerin bilgilerini gerçek ortamda kullanmasını, psikomotor becerilerinin gelişmesini ve mesleki sosyalizasyonunu sağlar. Bununla birlikte yapılan çalışmalar, klinik uygulamaların öğrenciler için stres oluşturması, kısa süreli olması, beceri odaklı olması, klinik ortamın öğrenme hedefini karşılamaması, rol modeli görmekteki sorunlar ve iş merkezli çalışmalar nedeniyle tam olarak istenilen şekilde uygulanamadığını göstermektedir (1-6). Tüm dünyada hemşirelik programlarında klinik uygulamalar benzer şekilde sürdürülmektedir. Birçok üniversitede klinik uygulamaların daha verimli ve öğretici olabilmesi için yeni programlar denenmektedir. En yaygın uygulanan ise son yıl içinde düzenlenen intörn uygulamasıdır.

GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda 2003-2004 Eğitim-Öğretim yılından itibaren entegre eğitim modeli uygulanmaktadır. Entegre eğitim sistemine göre birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda dersler komiteler şeklinde yürütülmekte, aktif eğitim yöntemleri kullanılmakta, laboratuvar ve kliniklerde beceri eğitimi verilmektedir. Üçüncü sınıf öğrencileri bunlara ilave olarak kliniklerde hemşirelik süreci sistemini kullanmakta ve hazırladıkları bakım planı çerçevesinde hasta bakımı vermektedir. Entegre eğitim sisteminde dördüncü yıl intörn programı olarak düzenlenmiştir. Bu sisteme göre eğitim gören öğrenciler 2006-2007 eğitim öğretim yılında intörn eğitimlerini tamamlamışlardır.

Intörn programının genel hedefi öğrenciye, üç yıl boyunca öğrendiği ve mezuniyette kazanmış olması beklenen bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tüm becerilerde ustalık kazandırmaktır. Programın amaçları ise aşağıda belirtilmiştir.

- Öğrenciye farklı uygulama ortamları ile ilgili teknik beceri ve işlemler konusunda bir anlayış

* GATA Hemşirelik Yüksek Okulu İç Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı
 ** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı
 *** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Kadın Hastalıkları ve Doğum Hemşireliği Bilim Dalı
 **** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Halk Sağlığı Hemşireliği Bilim Dalı
 ***** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı
 ***** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Bilim Dalı
 ***** GATA Hemşirelik Yüksek Okulu Müdür Yardımcısı ve Bölüm Başkanı

Ayrı basım isteği: Nuran Tosun, GATA Hemşirelik Yüksek Okulu İç Hastalıkları Hemşireliği BD, Etilik-06018, Ankara
E-mail: ntosun2002@yahoo.com

Makalenin geliş tarihi: 14.04.2008 • **Kabul tarihi:** 08.09.2008

ve yeterlilik kazanmasını sağlayacak fırsatlar sağlamak

- Öğrencinin mezuniyet öncesinde uygulamaları doğru basamaklarla uygulama becerilerini pekiştirmek
- Öğrencinin klinik karar verme becerilerini gerçek yaşam ortamında pekiştirmek
- Öğrencinin iletişim becerilerini gerçek yaşam ortamında pekiştirmek
- Öğrenciye hasta bakımının yönetiminde hemşirelik sürecini kullanarak eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini uygulaması için fırsat sağlamak
- Öğrencinin yönetim ve temsil becerilerini geliştirmek
- Öğrencinin uygulama alanına ve mesleğe oryantasyonunu sağlamak
- Öğrenciye güvenli uygulama yapma yetkinliğini mezuniyet öncesinde kazandırmak

2006-2007 eğitim-öğretim programında intörn öğrenciler altı rotasyon grubuna ayrılmış (Dahili klinikler, Cerrahi klinikler, Yoğun Bakım üniteleri, Acil Tıp AD, TSK Rehabilitasyon Merkezi, Psikiyatri klinikleri ve Saha uygulaması) ve her rotasyon grubunda 19-20 iş günü staj yapmışlardır. Yoğun bakım ve acil gruplarında intörn uygulaması 7-13 ve 13-19 saatleri arasında ikili shift şeklinde olmuştur. Her öğrenci 2-5 hastaya bakma sorumluluğu almış ve hasta paylaşımı, öğretim elemanı ve başhemşire koordinasyonu ile sağlanmıştır. Öğrenciler bakım verdikleri hastaların tüm bakım sorumluluğunu hastanın hemşiresi nezaretinde almışlar ve uygulamalarını kendi dosyalarına kayıt etmişlerdir. Shiftler ile günün başında ve sonunda yazılı-sözlü hasta devir teslimi yapmışlardır. Her öğrenci hastaları ile ilgili bakım planı kaydı tutmuş ve öğretim elemanı ile haftada en az bir kez bakım planı tartışması yapmıştır. Ayrıca öğrenciler öğretim elemanı ile haftada en az bir kez literatür tartışması yapmış ve kliniklerin hizmet içi eğitimlerine katılmışlardır. Her haftanın son uygulama günü bitiminde, öğretim elemanları sorumlu oldukları öğrencilerle haftalık izlem ve süpervizyon toplantısı yapmıştır. Öğrenciler, bir önceki rotasyondan eksik bulunan becerileri, yeni staj yerinde öğretim elemanı/klinik hemşiresi denetiminde tamamlamışlardır. Rotasyonun sona erdiği haftanın son günü, öğrenciler öğretim elemanlarının hepsinin katıldığı klinik sonu değerlendirme toplantısı yapmışlardır. Öğrenciler her rotasyon için bakım planı (%50)+profesyonel tutum (%10)+klinik eğitimcinin notu (%20)+mini klinik sınav notundan (%20) oluşan bir uygulama notu almışlardır. Uygulamadan geçme notu alt sınırı yüzlük sistemde 75 olarak belirlenmiştir.

GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda ilk kez uygulanan intörn eğitim programının etkinliğini ve so-

nuçlarını değerlendirmek, önümüzdeki yıllarda bu programın daha verimli uygulanması için önemlidir. Dolayısıyla öğretim elemanlarının, uygulama yapılan kliniklerin ve öğrencilerin program hakkındaki görüşleri ve önerileri değerlendirmeye alınmalıdır. Bu araştırma 2006-2007 eğitim-öğretim yılında ilk kez uygulanan intörn eğitim programı öncesinde öğrencilerin programdan beklentilerini ortaya koymak ve program sonundaki kazanım ve önerilerini değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı çalışma olarak yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma 2006-2007 eğitim-öğretim yılında GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda yapılmıştır. Araştırmanın evrenini intörn eğitim programına alınan dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmıştır. Yüz on altı öğrenciden anket yoluyla veri sağlanmıştır.

Verilerin toplanmasında kullanılan anket formları, intörn eğitim programının amaç ve hedefleri göz önünde bulundurularak araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. İlk anket, intörn programı öncesinde öğrencilerin program hakkındaki düşüncelerini ve beklentilerini belirlemeye yönelik beş açık ve üç kapalı uçlu sorudan oluşmuştur. Ankette öğrencilerin teorik ve pratik yeterlilikleri yönünden kendilerini gördükleri seviyeyi işaretlemeleri için 0-10 puan arasındaki Vizüel analog skala (VAS) kullanılmıştır (0: Tamamen yetersiz, 10: Tamamen yeterli). Ayrıca intörn eğitim programının hedefleri doğrultusunda belirlenmiş 18 mesleki beceriye yönelik, öğrencilerin ulaşmayı düşündükleri seviyeleri göstermeleri için de VAS üzerinde işaretleme yapmaları istenmiştir. İntörn eğitiminin sonunda uygulanan ikinci anket de benzer sorulardan oluşmuştur. Bu ankette farklı olarak, öğrencilerin beklentilerinin ne derece karşılandığını (tamamen karşılandı, yeterince karşılandı, kısmen karşılandı ve karşılanmadı) işaretlemeleri istenen üç kapalı uçlu ve önerilerine yönelik dört açık uçlu soru yer almıştır. İlk anket, intörn eğitiminin başlangıcında 4 Ekim 2006 tarihinde, ikinci anket ise intörn eğitiminin sonunda 4 Haziran 2007 tarihinde uygulanmıştır. Araştırma için okul yönetiminden gerekli izin alınmıştır. Anketlerin uygulanmasından önce öğrencilere çalışmanın amacı ve önemi hakkında gerekli açıklamalar yapılmış ve onayları alınmıştır.

Anketlerden elde edilen veriler SPSS 11.0 (SPSS Inc., Chicago, IU., USA) programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Tüm veriler ile ilgili tanımlayıcı istatistiklerde Ortalama±Standart Sapma ($\bar{x}\pm ss$) ve yüzdelik (%) gösterimi kullanılmıştır. Gruplara göre

karşılaştırmalar için “Bağımlı gruplarda ortalamalar arasındaki farkın önemlilik testi” kullanılmıştır. $p < 0.001$ değeri “İstatistiksel olarak önemli” şeklinde yorumlanmıştır.

Bulgular

Tablo I’de öğrencilerin intörn eğitim programı hakkındaki genel düşünceleri yer almaktadır. İntörn eğitimi başlangıcında programın öğrenciler için çoğunlukla hemşire rolüne geçmeyi (%50.8), teorik bilgiyi pratiğe aktarmayı (%47.4) ve pratik beceriyi artırma fırsatını (%44.8) ifade ettiği görülürken, intörn eğitimi sonunda öğrencilerin çoğunluğu programın kendilerini mesleğe hazırladığını (%48.3), bu eğitim deneyimini yaşamaktan memnun olduklarını (%41.4) ve öz güvenlerinin arttığını (%40.5) belirtmişlerdir.

Öğrencilerin intörn eğitim programı sırasında karşılaştıkları hasta bakım sorunlarını çözme yolları konusunda programın başlangıcındaki düşünceleri ile, program sırasındaki uygulamaları benzerlik göstermiştir. Öğrenciler çoğunlukla klinik hemşirelerine (%95.7) ve öğretim elemanlarına (%91.4) danışarak hasta bakım sorunlarını çözdüklerini ifade etmişlerdir (Tablo II).

Tablo I. Öğrencilerin intörn eğitim programı hakkındaki düşünceleri (n=116)

<i>İntörn eğitimi başlangıcında</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Hemşire rolüne geçiş dönemi	59	50.8
Teorik bilgiyi pratiğe aktarma fırsatı	55	47.4
Pratik beceriyi artırma fırsatı	52	44.8
Eksiklerini tamamlama dönemi	15	12.9
Yorucu bir süreç	12	10.3
Bütüncül bakım verme sorumluluğu	9	7.7
Kliniği tanıma şansı	8	6.8
Zevkli ve doyurucu bir süreç	5	4.3
Sorumlulukların artacağı bir dönem	3	2.5
<i>İntörn eğitimi sonunda</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Kendini mesleğe hazır hissetme	56	48.3
Bu deneyimi yaşamaktan memnun olma	48	41.4
Kendine daha fazla güvenme	47	40.5
Kendini geliştirme	29	25.0
Klinikleri tanıma	7	6.0
Kendini yeterli hissetmeme	2	1.7
İletişim becerilerinin gelişmesi	2	1.7

*Bir öğrenci birden fazla ifade belirttiği için sayı katlanmıştır

Tablo II. Öğrencilerin intörn eğitimini sırasında karşılaştıkları hasta bakım sorunlarını çözme yolları (n=116)

	<i>İntörn eğitimi başlangıcındaki düşünceleri Sayı* (%)</i>	<i>İntörn eğitimi sonundaki görüşleri Sayı* (%)</i>
Öğretim elemanlarına danışma	108 (93.1)	106 (91.4)
Klinik hemşirelerine danışma	103 (88.8)	111 (95.7)
Hemşirelik literatürünü okuma	102 (87.9)	90 (77.6)
Sorumlu hemşirelere danışma	78 (67.2)	77 (66.4)
Arkadaşlarına danışma	59 (50.9)	67 (57.8)
Doktorlara danışma	41 (35.3)	70 (60.3)

*Bir öğrenci birden fazla yanıt verdiği için sayı katlanmıştır

Tablo III’de öğrencilerin intörn eğitiminin başlangıcında öğretim elemanlarından beklentileri ve program sonundaki önerileri yer almaktadır. Öğrencilerin beklentilerinin çoğunlukla, öğretim elemanlarının anlayış göstermeleri (%43.9), kliniklerde yanlarında olmaları (%39.6), uygulamalarda yardımcı olmaları (%37.0) ve teorik yönden desteklemeleri (%24.1) yönünde olduğu görülmüştür. İntörn eğitimi sonunda öğrencilerin %69.8’i beklentilerinin yeterince karşılandığını belirtmişlerdir. Programın sonunda öğren-

Tablo III. Öğrencilerin öğretim elemanlarından beklentileri ve önerileri (n=116)

<i>İntörn eğitimi başlangıcındaki beklentileri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Anlayış göstermeleri	51	43.9
Kliniklerde yanlarında olmaları	46	39.6
Uygulamalarda yardımcı olmaları	43	37.0
Teorik yönden desteklemeleri	28	24.1
Öğrencileri savunucu olmaları	15	12.9
Öğrencileri motive etmeleri	9	7.7
Kolaylık sağlamaları	8	6.8
<i>İntörn eğitimi sonundaki önerileri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Öğrencilerin yanında daha fazla bulunmaları	36	31.0
Öğrenciyi yönlendirmeleri	14	12.1
Teorik yönden öğrenciyi desteklemeleri	6	5.2
Branşlarına uygun kliniklere çıkmaları	5	4.3
Öğrenciyi klinik araştırma yaptırmaları	2	1.7
Öneride bulunmayanlar	61	52.5

*Bir öğrenci birden fazla ifade belirttiği için sayı katlanmıştır

çilerin %52.5'i öğretim elemanları için bir öneride bulunmazken, %31.0'i öğretim elemanlarının daha fazla yanlarında bulunmasını önermişlerdir.

Öğrencilerin intörn eğitimi başlangıcında klinik personelinden beklentileri ve program sonundaki önerileri Tablo IV'de verilmiştir. Klinik personelinden beklentilerini, kendilerini sağlık ekibinin bir üyesi olarak görmeleri (%41.3), açıklayıcı ve bilgilendirici olmaları (%40.5), yardımcı (%34.4) ve hoşgörülü (%31.8) olmaları şeklinde sıralamışlardır. İntörn eğitimi sonunda öğrencilerin %62.1'i beklentilerinin yeterince karşılandığını belirtmiş ve %54.3'ü klinik personeli için bir öneride bulunmazken, %19.8'i hemşirelerin, %17.2'si ise doktorların intörn eğitim programı hakkında daha fazla bilgilendirilmesini önermişlerdir.

Öğrencilerin çoğunluğu intörn eğitiminin başlangıcında kendi sorumluluklarını, bütüncül hasta ba-

kımı vermek (%44.0), kendini geliştirmek (%37.9) ve çalışmak (%34.5) olarak belirtmişlerdir (Tablo V). Programın sonunda ise öğrencilerin %72.4'ü bu sorumlulukları tamamen, %27.6'sı ise yeterince yerine getirdiğini düşündüğünü belirtmişlerdir. Önümüzdeki yıllarda diğer öğrencilere önerilerini ise istekli ve girişken olmaları (%36.2), araştırma yapımları-literatürü takip etmeleri (%19.0), teorik bilgilerini geliştirmeleri (%18.1) ve planlı çalışmalarını (%17.2) şeklinde sıralamışlardır.

Öğrencilerin %69.0'ı rotasyon yapılan klinikleri, %70.7'si uygulama saatlerini ve %56.9'u değerlendirmeleri uygun bulduklarını belirtirken, %27.6'sı şift saatlerinin uzatılmasını önermişlerdir (Tablo VI).

Araştırmada, öğrencilerin intörn eğitimi başlangıcında ve sonunda teorik ve pratik yönden kendilerini gördükleri seviyeyi VAS (0: Tamamen yetersiz, 10: Tamamen yeterli) üzerinde işaretlemeleri istenmiştir. Buna göre öğrencilerin intörn eğitim programının sonunda teorik ve pratik yönden ilerleme kaydettikleri belirlenmiş ve aralarındaki farklılık istatistiksel olarak önemli bulunmuştur (p<0.001) (Tablo VII). Aynı şekilde, intörn eğitim programının hedefleri doğrultusunda belirlenmiş 18 mesleki beceriye yönelik, öğrencilerin programın başında kazanmayı hedefledikleri yeterlikleri ve programın sonunda kazandıklarını düşündükleri yeterliklerini işaretlemeleri istenmiştir.

Tablo IV. Öğrencilerin klinik personelinden beklentileri ve önerileri (n=116)

<i>İntörn eğitimi başlangıcındaki beklentileri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Öğrencileri sağlık ekibinin bir üyesi olarak görmeleri	48	41.3
Açıklayıcı ve bilgilendirici olmaları	47	40.5
Yardımcı olmaları	40	34.4
Hoşgörülü olmaları	37	31.8
Uygulamalarda fırsat vermeleri	33	28.4
Sorumlulukları dışında iş yaptırmamaları	14	12.0
Güler yüzlü olmaları	14	12.0
Öğrencilerin kliniğe oryantasyonlarını sağlamaları	9	7.7
Kendilerine rol modeli olmaları	8	6.8
<i>İntörn eğitimi sonundaki önerileri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Hemşirelerin intörn programı hakkında daha fazla bilgilendirilmesi	23	19.8
Doktorların intörn programı hakkında daha fazla bilgilendirilmesi	20	17.2
Öğrencilerle daha fazla ilgilenmeleri	15	12.9
Daha açıklayıcı ve bilgi verici olmaları	12	10.3
Öğrencileri iş yüklerini azaltan biri olarak görmemeleri	11	9.5
Öğrencileri sağlık ekibinin üyesi olarak görmeleri	4	3.4
Öneride bulunmayanlar	63	54.3

*Bir öğrenci birden fazla ifade belirttiği için sayı katlanmıştır

Tablo V. Öğrencilerin kendi sorumluluklarına ilişkin görüşleri ve diğer öğrencilere önerileri (n=116)

<i>İntörn eğitimi başlangıcındaki görüşleri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Bütüncül hasta bakımı vermek	51	44.0
Kendini geliştirmek	44	37.9
Çalışmak	40	34.5
İstekli ve girişken olmak	18	15.5
Araştırmak	16	13.8
Disiplinli olmak	13	11.2
İyi iletişim kurmak	9	7.8
<i>İntörn eğitimi sonundaki önerileri</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
İstekli ve girişken olmaları	42	36.2
Araştırma yapımları ve literatür okumaları	22	19.0
Teorik bilgilerini geliştirmeleri	21	18.1
Planlı çalışmalarını	20	17.2
İletişime önem vermeleri	8	6.9
Öneride bulunmayanlar	46	39.6

*Bir öğrenci birden fazla ifade belirttiği için sayı katlanmıştır

Tablo VI. Öğrencilerin intörn programı hakkındaki değişiklik önerileri (n=116)

<i>Rotasyon yapılan kliniklere yönelik</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Klinikler uygun	80	69.0
Daha yoğun kliniklerin seçilmesi	16	13.8
Seçmeli kliniklerin sayısının artırılması	16	13.8
Rehabilitasyon Merkezi rotasyonunun kaldırılması veya öğrenci sayısının azaltılması	13	11.2
<i>Uygulama saatlerine yönelik</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Uygulama saatleri uygun	82	70.7
Şift saatlerinin uzatılması	32	27.6
Şift uygulamasının kaldırılması	13	11.2
<i>Değerlendirmeye yönelik</i>	<i>Sayı*</i>	<i>%</i>
Değerlendirmeler uygun	66	56.9
Öğretim elemanlarına göre farklılıkların olmaması	22	19.0
Hasta başı sınav yapılması	15	12.9
Klinik hemşirelerinin öğrencileri daha objektif değerlendirmesi	12	10.3
Mini klinik sınavının yüzdeliğinin artırılması	4	3.4
Klinik hemşirelerinin hasta başı sınav yapması	2	1.7

*Bir öğrenci birden fazla ifade belirttiği için sayı katlanmıştır

Öğrenciler tüm becerilerde hedefledikleri seviyelerin üzerinde yeterlik kazandıklarını belirtmişler ve aralarındaki farklılık istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.001$) (Tablo VIII). Bu 18 maddelik ölçeğin Cronbach α değeri, ilk uygulamada 0.978 ve ikinci uygulamada 0.969 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada öğrencilere teorik ve pratik yeterliklerinin gelişmesinde yararlı buldukları klinikler/rotasyonlar da sorulmuş ve istatistiksel analiz yapılmamış olmakla birlikte sırasıyla Acil Tıp, Cerrahi Yoğun Bakım Üniteleri, Dahiliye Yoğun Bakım Üniteleri, Cerrahi klinikler, Dahili klinikler, TSK Rehabilitasyon ve Bakım Merkezi ve Dispanser/Revir rotasyonlarını yararlı bulduklarını belirtmişlerdir.

Tartışma

GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda uygulanan entegre eğitim programı çerçevesinde 2006-2007 eğitim-öğretim yılında ilk kez gerçekleştirilen intörn eğitim programı öncesinde öğrencilerin programdan beklentilerini ortaya koymak ve program sonundaki kazanım ve önerilerini değerlendirmek

Tablo VII. İntörn eğitiminin başlangıcında ve sonunda öğrencilerin kendi teorik ve pratik yeterlik seviyelerinin karşılaştırılması (n=116)

	<i>İntörn eğitimi başlangıcında $\bar{x}\pm ss$</i>	<i>İntörn eğitimi sonunda $\bar{x}\pm ss$</i>	<i>t</i>	<i>p değeri</i>
Teorik yeterlik	6.93 \pm 1.71	8.81 \pm 0.98	-13.782	<0.001
Pratik yeterlik	5.20 \pm 2.24	9.27 \pm 0.75	-21.346	<0.001

*Bağımlı gruplarda ortalamalar arasındaki farkın önemlilik testi

amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuçların, daha sonraki yıllarda intörn eğitimlerinin planlanmasında ve uygulanmasında yol gösterici olacağı değerlendirilmektedir.

Öğrenciler intörn eğitiminin başlangıcında bu programı hemşire rolüne geçme, teorik bilgiyi pratiğe aktarma ve pratik beceriyi artırma fırsatı olarak görmüşlerdir (Tablo I). Bu beklentiler intörn programının hedefleriyle uyum göstermektedir. İntörn programının sonunda da öğrenciler, kendilerini mesleğe hazır hissettikleri, bu eğitim deneyiminden memnun oldukları ve öz güvenlerinin arttığı yönünde geri bildirimlerde bulunmuşlardır (Tablo I). Tablo VII ve VII'de de görüldüğü gibi, öğrencilerin kendilerini teorik-pratik yönden ve mesleki beceriler bakımından ilerlemiş olarak görmeleri bu sonucu desteklemektedir. Diğer ülkelerde lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi veren okullarda, son sınıf öğrencilerinin klinik uygulamalarını değerlendirmeye yönelik yapılan çalışmalarda da, eğitim programları farklılık göstermekle birlikte benzer sonuçlar vurgulanmıştır. Öğrenciler son sınıf klinik uygulamalarının kendilerini profesyonel role hazır hissetmelerini, teorik ve pratiği bütünleştirebilmelerini ve mesleki yeterliliklerinin artmasını sağladığını belirtmişlerdir (1,7-9). Türkiye'de bu konu ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Gümrül ve Coşar tarafından yapılan ve klinik sahada entegre uygulama dersi alan son sınıf hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin okul-hastane işbirliği ile ilgili görüşlerinin incelendiği çalışma sonuçları, bizim sonuçlarımızla benzerlik göstermektedir. Bu programa katılan son sınıf öğrencilerinin %89.3'ü kendilerini mezuniyete/mesleğe hazır hissettiklerini, %50.1'i özgüven ve yeterlik kazandıklarını ifade etmişlerdir. Aynı çalışmada intörn programına katılan mezunların klinik sahada daha verimli çalıştıkları ve kaliteli hasta bakım hizmeti sundukları rapor edilmiştir (10).

Öğrenciler intörn eğitim programı sırasında karşılaştıkları hasta bakım sorunlarını çoğunlukla klinik hemşirelerine ve öğretim elemanlarına danışarak çöz-

Tablo VIII. İntörn programının hedefleri doğrultusunda belirlenmiş becerilere yönelik, öğrencilerin programın başında hedefledikleri ve programın sonunda kazandıklarını düşündükleri yeterliklerinin karşılaştırılması (n=116)

Beceriler	İntörn eğitimi başlangıcında $\bar{x}\pm ss$	İntörn eğitimi sonunda $\bar{x}\pm ss$	t*	p
Veri toplama	8.72±1.36	9.59±0.62	-6.146	<0.001
Hemşirelik tanısı koyma	8.55±1.63	9.63±0.55	-6.855	<0.001
Bakımı planlama	8.66±1.57	9.62±0.57	-6.218	<0.001
Planlanan bakımı uygulama	8.59±1.75	9.57±0.70	-5.394	<0.001
Bakım sonuçlarını değerlendirme	8.70±1.54	9.60±0.66	-5.691	<0.001
Hasta/aile ile iletişim kurma	8.94±1.61	9.75±0.43	-5.170	<0.001
Sağlık ekibi ile iletişim kurma	8.71±1.63	9.69±0.79	-5.703	<0.001
Teorik bilgiyi uygulamaya aktarma	8.80±1.50	9.48±0.68	-4.392	<0.001
Araştırma yapma	8.30±1.81	9.40±0.77	-5.781	<0.001
Kanıtı dayalı uygulama	8.15±1.96	9.29±0.88	-5.821	<0.001
Etik kurallara uyma	8.79±1.46	9.52±0.73	-4.770	<0.001
Hasta savunuculuğu yapma	8.07±1.95	9.33±0.88	-6.329	<0.001
Sağlıklı/hasta bireye eğitim verme	8.82±1.53	9.64±0.55	-5.358	<0.001
Hastaya/aileye danışmanlık yapma	8.57±1.61	9.55±0.73	-5.817	<0.001
İlaç bilgisi ve güvenli ilaç uygulama	8.29±2.10	9.47±0.73	-5.739	<0.001
Tıbbi araç-gereci kullanma	8.57±1.65	9.49±0.72	-5.363	<0.001
Hastayı tanı işlemlerine hazırlama	8.73±1.72	9.51±0.73	-4.313	<0.001
Empati	9.01±1.38	9.72±0.38	-5.096	<0.001

*Bağımlı gruplarda ortalamalar arasındaki farkın önemlilik testi

me yoluna gitmişlerdir (Tablo II). Öğrencilerin hasta bakımında hemşirelik sürecini kullanarak eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini uygulamaları ve klinik karar verme becerilerini gerçek uygulama ortamında pekiştirmeleri, intörn programının amaçlarındandır. Programın uygulanması sürecinde de öğretim elemanları klinik hemşireleri ile daima işbirliği içerisinde olmuş, öğrencilerden beklentiler konusunda görüş birliği sağlanmış ve klinik hemşireleri de öğrencilerin eğitim sorumluluğunu paylaşmışlardır. Klinik hemşireleri genellikle teknik beceri ve işlemlerde öğrencinin yeterli hale gelmesi ve güvenli uygulama yapma yetkinliğine ulaşmasında destekleyici rol üstlenirken; öğretim elemanları teorik bilgiyi kliniğe aktarma ve kritik düşünme becerilerinin gelişmesi yönünde rol oynamıştır. Bu roller rotasyon yapılan kliniklerin özelliklerine göre farklılıklar gösterebilmiştir. Uygulama sırasında öğrencilerin çoğunlukla klinik hemşireleri ve öğretim elemanları ile paylaşımlarda bulunması, karşılaştıkları hasta bakım sorunlarında öncelikle onlardan danışmanlık almalarını kaçınıl-

maz kılmıştır. Bunun yanında öğrencilerin hemşirelik literatürü okuma (%77.6) ve doktora danışma oranlarının (%60.3) da yüksek olması olumlu olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuçlar, öğrencilerin teorik bilgilerini geliştirme ve uygulamaya aktarma çabası içinde olduklarını göstermesinin yanında, ekip işbirliği anlayışını göstermesi bakımından önemlidir.

İntörn programının başlangıcında öğrencilerin öğretim elemanlarının anlayış göstermeleri, yanlarında olmaları, uygulamalarda yardımcı, teorik yönden destekleyici, savunucu ve motive edici olmaları şeklindeki beklentilerinin (Tablo III), programın sonunda yeterince karşılandığını (%69.8) ifade etmeleri olumlu olarak değerlendirilmiştir. Önceki sınıflardaki klinik uygulamalarından farklı olarak, intörn programı süresince öğrenciler aynı klinikte daha uzun süre çalışmışlar, klinikteki öğrenci sayıları 3-5 arasında olmuş ve öğretim elemanları da uzmanlıklarına uygun olarak 1-2 klinikten sorumlu tutulmuşlardır. Dolayısıyla öğretim elemanları aynı klinikte, daha az sayıda öğrenci ile daha uzun süre uygulama yapma ve öğrenciyi daha iyi değerlendirme

fırsatı elde etmiştir. Ayrıca öğrencilerin tüm mesleki derslerini tamamlayarak intörn uygulamasına başlaması da, bütüncül hasta bakımını, kapsamlı vaka tartışmalarını ve teorik bilginin uygulamaya aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Tüm bunların sonucu olarak, öğrenciler ve öğretim elemanları için daha verimli bir eğitim ortamı sağlanmış ve öğrencilerin çoğunluğu beklentilerini karşılamıştır. Yurtdışında yapılmış bazı çalışmalarda da, intörn öğrencilerin sorumlu öğretim elemanlarından beklentilerinin benzer olduğu görülmektedir. Bu beklentiler otonomilerinin artması için bireysel uygulama fırsatı vermeleri (3,7), pozitif geri bildirimlerde bulunmaları ve motive etmeleri (4,8), duygu ve düşüncelerini anlamaları (8), klinik ve öğrenciler arasındaki iletişimi kolaylaştırmaları ve savunucu olmaları (2) ve destekleyici olmaları (5,6,9) şeklindedir. Çalışmamızda öğrencilerin intörn programı sonunda öğretim elemanları ile ilgili önerilerinin başında “öğrencilerin yanında daha fazla bulunmaları” (%31.0) gelmektedir. Bu sonuç; öğrencilerin çoğunluğunun hasta bakım sorunlarını çözmeye klinik hemşirelerine ve öğretim elemanlarına danıştıklarını belirtmiş olmalarına rağmen (Tablo II), uygulamalarında ve klinik kararlarında kendilerini daha güvenli hissetme ve her an danışmanlık alma ihtiyacında olduklarını düşündürmektedir. Chung ve ark. nın çalışmasında da, son sınıf öğrencileri klinik uygulamalarda kendilerinden ve klinik ortamından kaynaklanan kısıtlamaları aşmak için öğretim elemanlarını yanlarında görme ihtiyacını vurgulamışlardır (11).

Intörn uygulamasının başlangıcında öğrencilerin klinik personelinden beklentileri genellikle, kendilerini sağlık ekibinin bir üyesi olarak görmeleri, açıklayıcı ve bilgilendirici olmaları, yardımcı ve hoşgörülü olmaları ve uygulamalarda fırsat vermeleri yönünde olmuştur (Tablo IV). Programın sonunda ise beklentilerinin yeterince karşılandığını (%62.1) belirtmeleri olumlu olarak değerlendirilmiştir. Heslop ve ark. nın, son sınıf öğrencilerinin intörn uygulaması öncesinde beklentilerini belirlediği çalışmasında, öğrenciler, öğretici, iyi ilişkilerin olduğu ve destekleyici bir klinik ortam beklediklerini belirtmişlerdir (4). Konu ile ilgili diğer çalışmalarda da öğrenciler, sağlık ekibinden beklentilerini, iyi rol modeli, rehber, kolaylaştırıcı, motive edici, fırsat verici ve kendilerini ekip üyesi olarak kabullenici olmaları şeklinde sıralamışlardır (1,2,5,7,8,12). Bu sonuçlar bizim çalışmamızdaki öğrenci görüşleri ile benzerlik göstermektedir. Profesyonel rol modeli oluşturan ve deneyimli klinik hemşireleri ile birlikte klinik eğitim yaşantısı geçiren öğrencilerin, kliniğe daha rahat uyum sağladığı, profesyonel rol kavramını daha iyi yerleştirdikleri, kritik düşünme becerilerinin geliştiği, öz yeterliklerinin ve iletişim becerilerinin arttığı belirtilmektedir (1,8,12).

Intörn programının başlangıcında öğrencilerin kendi sorumluluklarını sırasıyla bütüncül hasta bakımı vermek, kendini geliştirmek ve çalışmak olarak görmeleri, programın amaçları ile örtüşmekte ve öğrencilerin istedik bir anlayışla programa başladıklarını göstermektedir (Tablo V). Programın sonunda %36.2’sinin diğer öğrencilere istekli ve girişken olmalarını önermeleri ise, intörn eğitimi sırasında bu yaklaşımın olumlu etkilerini görmelerine ve yeterlilik kazanmalarında birincil sorumluluğun kendilerinde olduğunu fark etmelerine bağlanabilir. Bununla birlikte öğrencilerin program hakkındaki değerlendirmelerini derinlemesine araştırma ve analiz etme imkanı veren kalitatif araştırmaların yapılması önerilebilir.

Intörn eğitim programı sonunda, öğrencilerin mesleki beceriler yönünden hedefledikleri seviyelerin üzerinde yeterlik kazandıklarını düşündükleri görülmüştür (Tablo VIII). Entegre eğitim sistemine göre alt sınıflardaki hastane uygulamaları, beceri eğitimine dayalı ve kısa süreli komite stajları şeklinde yürütülmüştür. Komitelerin eğitim ve uygulama hedefleri doğrultusunda yürütülen bu hastane uygulamalarında öğrenciler genellikle daha bağımlı konumda olmuştur. Intörn eğitim programı ise, öğrenciye üç yıl boyunca öğrendiği ve mezuniyette kazanmış olması beklenen tüm mesleki becerileri kazandırmaya yönelik olarak planlanmıştır. Programın klinik personeli ve öğretim elemanlarının da katkılarıyla verimli şekilde yürütüldüğü, öğrencilerin mesleki gelişimlerine olumlu katkı sağladığı ve öğrenciler açısından hedeflenen amaçlarına ulaştığı görülmüştür. Öğrencilerin kendi yeterliklerini değerlendirmesi yoluyla elde edilen bu sonuçlar önemli olmakla birlikte, programın hedefleri doğrultusunda objektif ölçüm araçlarının geliştirilmesinin ve kalitatif araştırmaların yapılmasının, daha sonraki program değerlendirme çalışmalarında yararlı olacağı düşünülmüştür.

Öğrenciler intörn eğitiminde teorik ve pratik yeterliklerinin gelişmesinde acil ve yoğun bakım rotasyonlarını daha yararlı bulmuşlar, bunları sırasıyla cerrahi, dahili klinikler ve saha uygulamaları izlemiştir. Öğrencilerin acil ve yoğun bakım kliniklerinde ikili shift şeklinde ve yoğun olarak çalışmalarının, kompleks hasta bakım problemleri ile karşılaşmalarının, uygulama fırsatlarının daha fazla ve çeşitli olmasının; becerilerinin ve yetkinliklerinin gelişmesinde ve dolayısıyla mesleki doyumlarının artmasında etkili olduğu değerlendirilmiştir. Harrison ve ark. son sınıf hemşirelik öğrencilerini hastane ortamında bağımsız pratik uygulamalara hazırlamak amacıyla bir eğitim programı yürütmüşler ve bizim çalışmamıza benzer sonuçlar elde etmişlerdir. Öğrenciler dahiliye, cerrahi, pediatri, obstetrik ve psikiyatri rotasyonlarına göre,

yoğun bakım ve acil rotasyonlarında çalışmayı daha ilginç ve yararlı bulmuşlardır (7). Heslop ve ark.nın benzer bir çalışmasında da bu sıralama, yoğun bakım, cerrahi, acil ve dahiliye şeklindedir (4).

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda GATA Hemşirelik Yüksek Okulu'nda ilk kez uygulanan intörn eğitim programının; öğrencilerin mesleki yeterliklerinin artmasını sağladığı, kendilerini daha yeterli ve mesleğe hazır hissetmelerine yardımcı olduğu ve öğrenciler açısından hedeflenen amaçlarına ulaştığı söylenebilir. 2007-2008 öğretim yılı intörn programının planlanmasında öğrencilerin önerileri ve öğretim elemanlarının değerlendirmeleri göz önüne alınarak, TSK Rehabilitasyon Merkezi rotasyonu kaldırılmış ve şift uygulaması saatleri 08-15 ve 15-22 olarak yeniden düzenlenmiştir. Bunların dışında intörn eğitim programı için klinik yeterliliğin etkinliğini değerlendirecek ölçüm araçlarının geliştirilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

1. Kim KH. Clinical competence among senior nursing students after their preceptorship experiences. *J Prof Nurs* 2007; 23: 369-375.
2. Shipton SP. The process of seeking stress-care: coping as experienced by senior baccalaureate nursing students in response to appraised clinical stress. *J Nurs Educ* 2002; 41: 243-256.
3. Mailloux CG. The extent to which students' perceptions of faculties' teaching strategies, students' context, and perceptions of learner empowerment predict perceptions of autonomy in BSN students. *Nurse Educ Today* 2006; 26: 578-585.
4. Heslop L, McIntyre M, Ives G. Undergraduate student nurses' expectations and their self-reported preparedness for the graduate year role. *J Adv Nur* 2001; 36: 626-634.
5. Williamson GR, Webb C. Supporting students in practice. *J Clin Nurs* 2001; 10: 284-292.
6. Peyrovi H, Nikravesh MY, Oskouie SF, Berterö C. Iranian student nurses' experiences of clinical placement. *Int Nurs Rev* 2005; 52: 134-141.
7. Harrison TM, Stewart S, Ball K, Brat MM. Enhancing the transition of senior nursing students to independent practice. *J Nurs Adm* 2007; 37: 311-317.
8. Cooper C, Taft LB, Thelen M. Preparing for practice: students' reflections on their final clinical experience. *J Prof Nurs* 2005; 21: 293-302.
9. Sevean PA, Poole K, Strickland S. Actualizing scholarship in senior baccalaureate nursing students. *J Nurs Educ* 2005; 44: 473-476.
10. Gümral N, Coşar F. Ebelik ve hemşirelik son sınıf öğrencilerinin okul-hastane işbirliği ile ilgili görüşlerinin değerlendirilmesi. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi* 2006; 13: 21-24.
11. ChungLYF, WongFKY, CheungSCM. Fostering maturity for senior nursing students: a pre-graduation clinical placement. *Nurse Educ Today* 2008; 28: 409-418.
12. Goldenberg D, Iwasiw C, MacMaster E. Self-efficacy of senior baccalaureate nursing students and preceptors. *Nurse Educ Today* 1997; 17: 303-310.